

Informácia o procese výberu objednávateľov prác pri zriaďovaní pracovísk vedľajšieho hospodárstva ústavov na výkon väzby a ústavov na výkon trestu odňatia slobody

Úvod

Informácia o procese výberu objednávateľov prác pri zriaďovaní pracovísk vedľajšieho hospodárstva ústavov na výkon väzby a ústavov na výkon trestu odňatia slobody sa predkladá z dôvodu objasnenia súčasného stavu a postupu Zboru väzenskej a justičnej stráže (ďalej len „zbor“) pri zamestnávaní väznených osôb a z dôvodu zavedenia postupov transparentného výberu objednávateľov prác, vytvorenia priestoru na hospodársku súťaž a eliminácie možného korupčného priestoru v dotknutej oblasti.

I. Súčasný stav

Organizačné súčasti zboru, ktorými sú ústavy na výkon väzby a ústavy na výkon trestu odňatia slobody (ďalej len „ústav“) v záujme vytvárania pracovných príležitostí pre väznené osoby prevádzkujú v rámci stredísk vedľajšieho hospodárstva vlastné výroby (kovovýroba, drevovýroba, textilná výroba, poľnohospodárska výroba a pod.) alebo uzatvárajú s fyzickými a právnickými osobami zmluvy, na základe ktorých poskytujú práce a služby s maximálne možným využitím pracovnej sily z radov väznených osôb. Uvedená činnosť je vykonávaná v súlade bodom 26.9 Odporúčania Rec(2006)2-rev Výboru ministrov členským štátom o Európskych väzenských pravidlách- „*Prácu väzneným osobám poskytujú väzenské orgány, buď samostatne, alebo v spolupráci so súkromnými podnikateľmi, vo vnútri alebo mimo väzenských zariadení*“. Väznená osoba zaradená na pracovisko objednávateľa prác nie je jeho zamestnancom. Jeho zamestnávateľom je vždy štát, prostredníctvom ústavov, ktoré si v zmysle § 42 ods. 2 zákona č.475/2005 Z.z. plnia povinnosti zamestnávateľov a zabezpečujú prostredníctvom vlastných organizačných štruktúr dohľad nad výkonom prác za účelom kontroly dodržiavania pracovného času, pracovných podmienok, zásad bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci, ochrany pred požiarmi a ďalších náležitostí, ktoré sú zmluvne dohodnuté.

Pracovné príležitosti pre väznené osoby v ústavoch organizačne zastrešujú úseky zamestnávania, výroby a odbytu, ktoré aktívne vyhľadávajú na trhu práce jednotlivé ponuky a predkladajú návrhy na spoluprácu s fyzickými a právnickými osobami vedeniam ústavov. Komplexné vyhodnotenie výsledkov dosiahnutých v zamestnávaní väznených osôb za rok 2021 bolo prerokované na II. rokovaní Kolégia generálneho riaditeľa zboru dňa 8.februára 2022, hodnotiaci materiál Vám predkladám v prílohe č.1.

Pred zriadením samotného pracoviska, na základe preukázaného záujmu objednávateľa prác, vykoná fyzickú obhliadku predmetného pracoviska určená komisia, ktorej cieľom je preveriť miesto zriadenia pracoviska, predpokladaný počet a skladbu väznených osôb, personálne zabezpečenie výkonu služby na pracovisku a ďalšie dôležité okolnosti, napríklad pracovné a hygienické požiadavky, požiadavky na zaistenie bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci a ochrany pred požiarmi a zabezpečenie stavebných, žienijných, technických, spojovacích a signálno-bezpečnostných prostriedkov. Zistenia tejto komisie sú spracované do písomného záznamu a následne predložené na schválenie riaditeľovi ústavu. Po splnení komisiou predložených opatrení, uzatvorení zmluvy o výkone pomocných prác medzi ústavom a objednávateľom prác a jej zverejnení v Centrálnom registri zmlúv, môže byť pracovisko fyzicky spustené.

II. Problematická oblasť

Za problém v oblasti zamestnávania väznených osôb z hľadiska množstva potenciálnych objednávateľov prác možno označiť zamestnávanie väznených osôb, ktoré nemôžu byť zaradené na pracoviská mimo ústavu z dôvodu závažnosti spáchaného trestného činu, ich nebezpečnosti pre spoločnosť a nedostatočnú osobnostnú výbavu. Napriek skutočnosti, že podnikatelia majú možnosť vykonávať svoju činnosť vo vnútorných priestoroch, ktoré im ústav môže poskytnúť bezodplatne, záujem priniesť prácu do vnútorných priestorov ústavov je malý. Dôvodom je nedostatok vhodných výrobných priestorov, ktoré ústavy majú k dispozícii (neboli budované za týmto účelom) a ďalšie skutočnosti ako napríklad zdĺhavé kontroly vozidiel, ktoré vstupujú do ústavov a z ústavov za účelom dopravy materiálu a výrobkov, slabšie pracovné návyky odsúdených a iné špecifiká vyplývajúce z podmienok vo výkone trestu odňatia slobody, čo odrádza mnohých z potenciálnych objednávateľov prác. Z tohto dôvodu ako aj z dôvodu vykonania nevyhnutných stavebných a technologických úprav pracovných priestorov sa javí vhodnejšia uzatvárať zmluvné vzťahy so subjektami poskytujúcimi prácu v priestoroch ústavov na aspoň päťročné obdobie.

III. Odmeňovanie väznených osôb

Odmeňovanie za prácu zabezpečuje štát, prostredníctvom príslušného ústavu, v ktorom sú väznené osoby zaradené do práce. Odmeňovanie upravuje Nariadenie vlády Slovenskej republiky č.384/2006 Z.z. o výške pracovnej odmeny a podmienkach jej poskytovania obvineným a odsúdeným v znení neskorších predpisov (ďalej len „nariadenie vlády“).

Pri odmeňovaní sa v súlade § 32 zákona č. 221/2006 Z. z. a v súlade s § 45 zákona č. 475/2005 Z. z. neuplatňuje minimálna mzda. Dôvodom je skutočnosť, že väznená osoba má počas výkonu väzby a výkonu trestu odňatia slobody zabezpečené z prostriedkov štátneho rozpočtu základné životné potreby, najmä stravu, odev, ubytovanie, zdravotnú starostlivosť, ako aj niektoré špecifiká pri zaradení do práce, napr. zabezpečenie bezplatnej dopravy na pracovisko, to znamená, že je v otázke zabezpečenia životných potrieb v odlišnej situácii ako bežný občan. Aby sa neznížovala životná úroveň väznených osôb a nedochádzalo k výraznému zvyšovaniu rozdielov v odmeňovaní väznených a bežnej populácie je pri ich odmeňovaní uplatňovaný valorizačný mechanizmus.

V Správe Európskeho výboru na zabránenie mučenia a neľudského či ponižujúceho zaobchádzania alebo trestania (ďalej len „CPT“), ktorú uskutočnil tento výbor v dňoch 19. až 28. marca 2018 sa slovenským orgánom v súvislosti s predkladaným materiálom odporúčalo, aby „sa preskúmali podmienky vykonávania práce väzňov a systém zrážok a zabezpečili pre nich spravodlivú pracovnú odmenu.“

V tejto súvislosti Správa CPT odkazovala aj na pravidlo č. 26 Európskych väzenských pravidiel. Pravidlo č. 26. *Odporúčania Rec(2006)2-rev Výboru ministrov členským štátom o Európskych väzenských pravidlách (ďalej iba „Európske väzenské pravidlá“)* sa týka práce väznených osôb;

- zabezpečovaním práce väzneným osobám si zbor plní svoju povinnosť v zmysle Európskych väzenských pravidiel, a to osobitne pravidla č. 26.2 „Väzenské orgány sa musia usilovať o poskytovanie užitočnej práce v dostačujúcom rozsahu.“,
- ako aj pravidla č. 26.3 „Poskytovaná práca má byť podľa možnosti taká, aby udržiavala alebo zvyšovala schopnosť väznených osôb zarobiť si po prepustení na živobytie.“,
- v súvislosti so zvyšovaním pracovnej odmeny väznených osôb je osobitne dôležité pravidlo č. 26.10 v znení „Vo všetkých prípadoch musia väznené osoby za prácu

dostať spravodlivú odmenu”, ktoré je doplnené Komentárom k Európskym väzenským pravidlám: ...Všetky väznené osoby by v ideálnom prípade mali dostávať mzdu, ktorá je blízka mzde v celej spoločnosti.

V intenciách uvedených záväzkov štátu voči európskym štruktúram, ktoré sa zaoberajú problematikou dodržiavania ľudských práv a právom chránených záujmov, je vypracovaný návrh riešenia nového systému rozúčtovania pracovných odmien väznených osôb so zohľadnením zvýšenia ich disponibilného príjmu, zároveň vyššej motivácie k pracovnej činnosti počas výkonu väzby a výkonu trestu odňatia slobody a nastaveného mechanizmu zrážok na pohľadávky štátu a ostatných oprávnených. Navrhuje sa:

- a) previazať výšku pracovnej odmeny väznených osôb na minimálnu mzdu vo výške 40 %
- b) Znížiť výšku zrážky na úhradu trov výkonu trestu z čistej pracovnej odmeny a dôchodku väznenej osoby

IV. Odstránenie možného korupčného priestoru v oblasti výberu objednávateľov prác

Vzhľadom ku skutočnosti, že rozhodnutie o zriadení alebo nezriadení pracoviska vedľajšieho hospodárstva v ústave alebo mimo ústav je v zmysle platnej legislatívy v právomoci riaditeľa ústavu a aj napriek skutočnosti, že štát má k dispozícii možnosti ako predchádzať protiprávnemu alebo neetickému konaniu, resp. odhaľovať takéto konanie je pre odstránenie akýchkoľvek podozrení o možnom korupčnom priestore pri výbere objednávateľov prác pre väznené osoby nevyhnutné zaviesť mechanizmus transparentného výberu záujemcov a na vytvorenie priestoru pre ich hospodársku súťaž s cieľom zabezpečiť dostatok pracovných príležitostí pre väznené osoby s primeranou pracovnou odmenou.

Za týmto účelom predkladáme v prílohe č. 2 vypracovanú úpravu rozkazu generálneho riaditeľa zboru, kde je zadefinovaný spôsob, podmienky a kritériá výberu objednávateľov prác. Cieľom je aj väčšie zviditeľnenie zamestnávania väznených osôb pre civilné prostredie a otvorenie priestoru pre nové spoločnosti, ktoré majú záujem s ústavmi v tejto oblasti spolupracovať.

V. Štatistické údaje

Pre vytvorenie si reálnej predstavy o zriadených pracoviskách vo vnútorných priestoroch ústavu, doby ich trvania a dosahovaných pracovných odmenách väznených osôb, ktoré sú na nich zaradené uvádzam v prílohe č. 3 štatistické ukazovatele ústavu Leopoldov.

VI. Záver

Vytvorením prostredia pre riadnu hospodársku súťaž, zavedením postupov transparentného výberu objednávateľov prác a elimináciou možného korupčného priestoru v predmetnej oblasti i zrušením možnosti, aby sa objednávateľom prác mohol stať ktorýkoľvek príslušník či zamestnanec zboru, očakávame zvýšenie pracovných príležitostí pre väznené osoby a zvýšenie ich pracovnej odmeny. Uvedeným zároveň dôjde k napĺňaniu odporúčaní kompetentných európskych i vnútroštátnych orgánov, ktoré sú oprávnené posudzovať stav dodržiavania ľudských práv vo väzenstve a zároveň sa bude naplňať programové vyhlásenie vlády v oblasti humanizácie väzenstva.